

CHRONOLOGIA ESTOŃSKA

Autorka: Jurgita Krauzlis, uzupełnili: Gergely Schreiber-Kovács,

1970

Powstaje Estoński Front Narodowy (Eesti Rahvusrinne) – tajna organizacja założona z inicjatywy Kalju Mätika, i Arva Varata, dążąca do przywrócenia niepodległości Estonii na drodze referendum pod nadzorem ONZ. EFN wydawał niezależne pismo „Eesti Rahvuslik Hääl” (Estoński Głos Narodowy; 6 numerów)¹

1972

Powstaje Estoński Ruch Demokratyczny (Eesti Demokraatlik Liikumine) – tajna organizacja założona z inicjatywy Artema Juskewycza i Matego Kiirenda, wzorująca się na Ruchu Demokratycznym Związku Radzieckiego. Cel: odzyskanie niepodległości w drodze referendum pod nadzorem ONZ. ERN wydawał niezależne pismo „Eesti Demokraat” (Estoński Demokrata; 7 nr).²

24 października – memorandum EFN i ERD do Zgromadzenia Ogólnego ONZ, w którym określano fakt okupacji Estonii i nasilającą się rusyfikację. Na Zachód memorandum z nieznanymi przyczyn trafiło dopiero po dwóch latach. Jego sygnatariusze zostali aresztowani, a EFN i ERD przestały istnieć (październik 1975 r.).³

1978

Początek wydawania niezależnego pisma politycznego w j. estońskim „Lisandusi Mõtete ja Uudiste Vabale Levikule Eestis” (Uzupełnienia do Wolnego Obiegu Idei i Informacji w Estonii), w którym publikowano dokumenty ruchu niepodległościowego materiały o estońskich więźniach politycznych; do 1986 roku wydano 25 numerów; redaktorami byli Jüri Adams, Viktor Niitsoo, Arvo Pesti i Mati Kiirend⁴.

Początek wydawania w Tartu niezależnego dwutygodnika kulturalno-politycznego w j. estońskim „Poolpäevaleht” (Gazeta Sobotnia). Do 1979 r. wydano 7 numerów. Red. Hubert Jakobs.⁵

1979

Marsz żałobny w Tartu ku czci bohaterów walki o niepodległość Estonii w latach 1918-1920.

23 sierpnia – Apel Bałtycki – dokument dysydentów litewskich, łotewskich i estońskich (Mart Olev-Niklus, Mendel Ratas, Enn Tarto, Erik Udam) skierowany m.in. do Sekretarza Generalnego ONZ Kurta Waldheima i rządu ZSRR z żądaniem unieważnienia Paktu Ribbentrop-Mołotow i likwidacji jego następstw: wycofania wojsk sowieckich z krajów bałtyckich i zagwarantowania im prawa do swobodnego rozwoju⁶.

1980

17 stycznia – List otwarty obywateli Litwy, Łotwy i Estonii do Przewodniczącego Rady Najwyższej ZSRR i Sekretarza Gen. ONZ oraz narodu Afganistanu przeciwko sowieckiej inwazji na Afganistan, porównywanej do zajęcia krajów bałtyckich przez Armię Czerwoną w 1940 r.

---

¹ Słownik Dysydentów, Karta, Warszawa 2007, t. II, s. 42.

² Ibidem, s. 42.

³ Ibidem, s. 59.

⁴ Ibidem, s. 28, 55-56.

⁵ Ibidem, s. 69-70.

⁶ Ibidem, s. 29.

28 stycznia – odezwa do Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego obywateli Litwy, Łotwy i Estonii z domaganiem się bojkotu igrzysk w Moskwie, a zwłaszcza regat olimpijskich w Tallinie – stolicy okupowanego państwa.⁷

Wrzesień i październik – rozruchy młodzieżowe w Tallinie w proteście przeciw zakazowi występów popularnej grupy rockowej „Propeller” (z powodu „nacjonalistycznych motywów w tekstach piosenek”).⁸

1982

Demonstracje studentów Uniwersytetu w Tartu żądających postawienia przed gmachem uczelni popiersia jej założyciela – króla szwedzkiego Gustawa Adolfa.

1 października – List otwarty obywateli Estonii do obywateli Finlandii – apel o rezygnację Finlandii ze wspierania ZSRR przy budowie portu nowotallińskiego, który spowoduje masowy napływ siły roboczej z ZSRR i zepchnięcie Estończyków na pozycję mniejszości narodowej.⁹

1987

Wiosna - przez Estonię przechodzi fala protestów przeciwko budowie kopalni fosforytów w Kabala-Tõlne, co wiązałoby się z masowym napływem Rosjan, powstaje ruch zielonych kierowany przez KGB (Vello Põhla), nomenklaturę narodowa (Tiit Made) i antykomunistów (Jüri Liim). Jest to początek masowego ruchu, przygotowującego społeczeństwo do "pierestrojki".

23 sierpnia - W Tallinie w parku Hirve działacze opozycji antysowieckiej lat 70-tych i 80-tych zwolnieni po styczniowej amnestii, którzy w lipcu założyli Grupę na rzecz Ujawnienia Paktu Ribbentrop-Mołotow (m.in. Heiki Ahonnen, Mati Kiirend), organizują dwutysięczny wiec, na którym domagają się likwidacji następstw Paktu R.-M. i niepodległości.

26 września - przedstawiciele młodej narodowej nomenklatury estońskiej: Siim Kallas, Tiit Made, Mikk Titma i Edgar Savisaar proponują w prasie "suwerenność ekonomiczna" Estonii i dopuszczenie własności prywatnej. Jest to pierwotny cel "pierestrojki" wyznaczony przez Aleksandra Jakowlewa.

1988

21 stycznia - podczas demonstracji w Tartu działacze Grupy na rzecz Opublikowania Paktu Mołotow-Ribbentrop ogłaszają utworzenie Estońskiej Narodowej Partii Niepodległości – ERSP (m.in. Heiki Ahonen, Lagle Parek – przewodn. 1988-1993, Tunne Kelam – przewodn. 1993-1995, Vello Salum, Erik Udam); jej celem jest "przywrócenie niepodległości narodowego państwa estońskiego"; dochodzi do walk z policja.

13 kwietnia - dziekan Wydziału Dziennikarstwa Uniwersytetu w Tartu Marju Lauristin i kierownik działu w Komisji Panowania Edgar Savisaar wezwali w TV do utworzenia Frontu Ludowego na rzecz Przebudowy - Rahvarinne. 30 kwietnia opublikowano jego deklaracje wraz z akceptacją Politbiura KP Estonii. Celem Frontu jest uzyskanie suwerenności Estońskiej SRS w ramach nowego układu związkowego.

14 czerwca - W Tallinie 150 tys. ludzi zbiera się na wiecu. Początek tzw. "śpiewającej rewolucji", tzn. trzymiesięczny okresu masowych wieców na rzecz "pierestrojki" i reform. Z biegiem czasu zaczynają pojawiać się na nich żądania niepodległości.

16 czerwca - nowym sekretarzem estońskiej partii komunistycznej zostaje Vaino Väljas; ludzie Breżniewa zostają odsunięci, a nowe kierownictwo wyraża poparcie dla Rahvarinne.

---

⁷ Ibidem., s. 64.

⁸ Ibidem, s. 157.

⁹ Ibidem, s. 56.

1-2 października - I Zjazd Rahvarinne wypowiedział się przeciwko "dążeniom separatystycznym" i za przywróceniem "suwerenności państwowej" w ramach "socjalistycznego państwa narodowego", do którego droga "wiedzie przez przekształcenie Związku Sowieckiego z państwa związkowego w związek państw". Dlatego trzeba wprowadzić w życie nowy "traktat związkowy".

16 listopada - Rada Najwyższa ogłasza suwerenność Estońskiej SRS w ramach ZSRS i zapowiada zawarcie nowego układu związkowego.

1989

18 stycznia - estoński językiem państwowym.

24 lutego - opozycja antykomunistyczna organizuje ruch komitetów obywatelskich, dążących do przeprowadzenia wyborów parlamentarnych wśród obywateli istniejącej *de iure* Republiki Estońskiej i przywrócenia jej *de facto*. W tym celu rozpoczyna się rejestracja obywateli według stanu z 16 czerwca 1940 roku.

23 sierpnia - 2 mln ludzi tworzy żywy łańcuch między Tallinem, Rygą i Wilnem, by zaprotestować przeciwko następstwu Paktu Ribbentrop-Mołotow.

12 listopada - Sowiet Estonii uznaje jej inkorporację za nielegalną i uznaje Estonie za kraj okupowany. Decyzja ta otwiera drogę do zawarcia nowego traktatu związkowego, proponowanego przez Gorbaczowa, który chce w ten sposób zalegitymizować przynależność Estonii do zreformowanego ZSRS.

27 listopada - Sowiet ZSRS przyznaje republikom bałtyckim autonomię gospodarczą od 1 stycznia 1990 roku.

24 grudnia - Kongres Deputowanych Ludowych w Moskwie uznał Pakt Mołotow-Ribbentrop za nieważny od samego początku, co oznacza, że nie ma podstaw prawnych przynależności republik bałtyckich do ZSRS.

1990

24 lutego - 1 marca - komitety obywatelskie przeprowadzają wybory do parlamentu istniejącej *de iure* Republiki Estońskiej, nazwanego Kongresem Obywateli Estonii. Głosowało 556 tys. zarejestrowanych obywateli. Kongres powstał z inicjatywy Związku Chrześcijańsko-Demokratycznego, Estońskiego Towarzystwa Ochrony Dziedzictwa Narodowego i Estońskiej Narodowej Partii Niepodległości. W wyborach do Kongresu uczestniczyło 71% obywateli ESRR i 57% osób ubiegających się o obywatelstwo. Z 499 mandatów 109 uzyskali deputowani niezależni, 107 – Estoński Front Narodowy, 104 – Estońskie Towarzystwo Ochrony Dziedzictwa Narodowego, 70 – Estońska Narodowa Partia Niepodległości, 39 – partia komunistyczna.¹⁰

11-12 marca – Kongres ogłasza, że jego celem jest odrodzenie Republiki (kontynuacja państwowości)

18 marca 1990 - Wybory do Sowietu Estonii. Grupa niepodległościowa i Rahvarinne uzyskali razem 49 mandatów, narodowi komuniści - 29, zwolennicy ZSRS w dotychczasowej formie - 27.

30 marca - Sowiet Estonii ogłasza się władzą tymczasową na okres "stanu przejścia do niepodległości" i uznaje Kongres Obywateli za "instytucję przywracającą władzę państwową Republiki Estońskiej".

12 maja – Landsbergis i Gorbunovs przybyli do Tallina, by wraz z Arnoldem Rüütelem wznowić Radę Państw Bałtyckich.¹¹

1991

¹⁰ Ibidem, s. 53.

¹¹ http://www.generacja.s4w.pl/darski.info/?darski=kraje&go=estonia_wspol

11-13 stycznia - Atak wojsk sowieckich na litewskie obiekty rządowe i próba zamachu stanu ze strony platformistów; 14 ofiar śmiertelnych i 373 rannych. W Tallinie ludność stawia barykady.

13/14 stycznia - Prezydent Rosji, Borys Jelcyn uznaje suwerenność państwową Estonii, Łotwy i Litwy jako podmiotów prawa międzynarodowego.

3 marca – referendum z pytaniem o restaurację niepodległości Republiki Estonii (poparcie 77,8% głosujących).¹²

5 sierpnia – zorganizowane przez Radę Bałtycką spotkanie w Tallinie przedstawicieli rządów państw bałtyckich oraz Rosji, Białorusi, Mołdawii a także sovietów miejskich Leningradu i Moskwy. Spotkanie było wyrazem poparcia Rady Bałtyckiej dla Jelcyna i próbą stworzenia wspólnego frontu przeciwko Gorbaczowowi w ramach ZSRS. Pucz i rozpad ZSRS, które nastąpiły wkrótce sprawiły, że działania te utraciły sens. Z drugiej strony Rada starała się umiędzynarodowić konflikt z prezydentem ZSRS.¹³

19-21 sierpnia - tzw. pucz Janajewa w Moskwie. Załamanie się władzy Gorbaczowa i otwarcie drogi do porozumienia z Rosją Jelcyna.

20 sierpnia - Komitet Estonii i Sowiet ogłaszają wspólnie przygotowaną w nocy Deklarację o zakończeniu okresu przejściowego do niepodległości i powołują Konstytuantę. Proklamacja niepodległości.

22 sierpnia - Islandia jako pierwsza uznaje niepodległość państw bałtyckich.

6 września - niepodległość republik bałtyckich uznała nowa Rada Najwyższa ZSRR

6 listopada - Rada Najwyższa Estonii powróciła do przedwojennej ustawy o obywatelstwie, rezygnując z zastosowania tzw. „opcji zerowej”. Według dokumentu „O zastosowaniu ustawy o obywatelstwie” obywatelstwo estońskie mogły uzyskać jedynie osoby, będące obywatelami Republiki Estońskiej przed 1940 r. oraz ich potomkowie. Ci, którzy osiedlili się później, aby zostać obywatelami estońskimi musieli spełniać kilka warunków: mieszkać przynajmniej dwa lata w niepodległej Estonii, począwszy od 30 marca 1990 r., w rok po złożeniu podania zdać egzamin z języka i kultury estońskiej, a także podpisać deklarację lojalności. Takimi możliwościami nie zostali objęci zawodowi żołnierze Armii Czerwonej oraz funkcjonariusze wywiadu

11 września - „Ustawa o inwestycjach zagranicznych”, przewidywała trzy lata wakacji podatkowych dla inwestorów powyżej 1 miliona dolarów i posiadających ponad 50% udziałów funduszach spółkach mieszanych. Przez kolejne 5 lat tacy inwestorzy mieli płacić tylko 5% podatku dochodowego.

17 września – Estonia staje się członkiem ONZ

27 września - powstaje wspólny blok wyborczy Partii Narodowej, Partii Chrześcijańsko-Demokratycznej, Ruchu Chrześcijańsko - Demokratycznego i Zjednoczonej Partii Republikańskiej¹⁴, który przyjął nazwę Ojczyzna.

21 października – powstaje Estońska Partia Centrum (Eesti Keskerakond – EKE), wywodząca się z Estońskiego Frontu Ludowego (lider – E. Savisaar).

18 grudnia – minister Raivo Vare oraz przedstawiciel centrali KGB Wiaczesław Szironin podpisali układ, że w zamian za akta i broń, pozostawione przez KGB w Estonii, władze państwa nie będą przeszkadzać agentom, którzy pozostaną w Estonii.

Grudzień – T. Vähi tworzy Estońską Partię Koalicyjną (Eesti Koonderakond - EK).

¹² <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=34622>

¹³ http://www.generacja.s4w.pl/darski.info/?darski=kraje&go=estonia_wspol

¹⁴ http://www.eesti.pl/index.php?dzial=panstwo&strona=system_partyjny

1992

20 marca – Estonia i Łotwa zawarły porozumienie graniczne, w którym określono jedynie przebieg granicy lądowej, kwestię podziału wód odkładając na później

6 kwietnia – przyjęcie ustawy, na mocy której w wyborach parlamentarnych mogli uczestniczyć tylko obywatele Estonii.

20 maja - uchwalenie projektu konstytucji estońskiej, którą przyjęto następnie w referendum 28 czerwca. Nowa ustawa zasadnicza obowiązywała od 3 lipca.

2 czerwca – ministrowie obrony Litwy, Łotwy i Estonii podpisują w Pärnu traktat o współpracy wojskowej¹⁵

8 czerwca - rząd powołał Fundusz Emigracyjny; pomoc finansowa dla nie-Estończyków opuszczających Estonię i dla Estończyków, którzy osiedliliby się w zrusyfikowanych regionach wschodnich.

czerwiec - rozpoczęto reformę walutową od wprowadzenia estońskiej korony, której kurs w stosunku do marki niemieckiej wynosił 8:1 i długo pozostawał na tym poziomie. Za reformą pieniężną pospieszono z kontynuacją reformy systemu bankowego

czerwiec - ministrowie obrony Estonii oraz Łotwy i Litwy podpisali umowę o współpracy wojskowo-technicznej, wymianie informacji i wspólnym postępowaniu na wypadek wybuchu kryzysu

28 czerwca- przyjęcie konstytucji w referendum.

20 września – pierwsze wybory parlamentarne po odzyskaniu niepodległości. Blok Ojczyzna zdobył 22% głosów (29 mandatów), blok Bezpieczny Dom - 13.6% (17 mandatów), Front Ludowy - 12.2% (15 mandatów), Umiarkowani - 9.7% (12 mandatów) Estońska Narodowa Partia Niepodległości - 8.7% (10 mandatów). Ponadto do Riigikogu weszły: Niepodległościowi Rojaliści - 8 mandatów, Obywatele Estonii - 8 mandatów. Po jednym mandacie zdobyli Zieloni i Estońska partia Przedsiębiorców¹⁶.

5 października – parlament wybiera Lennarta Meri na prezydenta.

13 grudnia - powołano w Tallinie misja OBWE, w celu monitoringu sytuacji prawnej mniejszości. Czas trwania misji przedłużano 16 razy aż do czasu jej ostatecznego zamknięcia z końcem grudnia 2002 r., na wniosek szefowej misji OBWE w Tallinie Doris Hertramp. Przedstawiciel misji przy OBWE, Aleksandr Aleksiejew krytykując to posunięcie nazwał je „działaniem upolitycznionym i absolutnie nieumotywowanym”

1993

23 marca – wspólne oświadczenie prezydentów Estonii, Lennarta Mewiego, Litwy, Algirdasa Brazauskasa i przewodniczącego Rady Najwyższej Łotwy, Antonina Gorbunovsa o poparciu dla wprowadzenia rządów prezydenckich przez Borysa Jelcyna.

15 marca - dokument „Podstawy obrony narodowej” opracowany przez ministerstwo obrony, w latach 1993-1997 był on „intelektualną ramą ogólnoestońskiej dyskusji na temat bezpieczeństwa narodowego. Zasadniczymi elementami polityki bezpieczeństwa były: koncepcja obrony totalnej, jednostki Estońskich Sił Obronnych (armii z poboru powszechnego i rezerwistów), oddziały obrony terytorialnej – Estońskiej Ligi Obrony.

14 maja – Estonia w Radzie Europy.

¹⁵ http://www.generacja.s4w.pl/darski.info/?darski=kraje&go=estonia_wspol

¹⁶ http://www.eesti.pl/index.php?dzial=panstwo&strona=system_partyjny

21 czerwca - ustawa o obcokrajowcach-rezydentach. Odtąd cudzoziemiec mieszkający w Estonii miał mieć rok na złożenie prośby o pobyt stały. Takie zezwolenie miał odnawiać co 5 lat. Takiego prawa odmówiono zawodowym wojskowym, zwolnionym do rezerwy i ich rodzinom oraz osobom, które dopuściły się działalności na szkodę interesów lub reputacji państwa.

16-17 lipca – referenda w kwestii utworzenia autonomicznych okręgów Estońskich dla nie-Estończyków przeprowadzone w rejonie Narwy, Sillamae, Kotla-Jarve. Uznane za nielegalne przez władze estońskie.

11 sierpnia - oficjalnie zarejestrowano Estońską Apostolską Cerkiew Prawosławną (EACP) w Estonii, po tym jak Emmanuel Kirss, Aitals Sarapik i II sekretarz synodu sztokholmskiego Henno Tosso, wydali deklarację w sprawie restytuowania emigracyjnej EACP. Estońskie ministerstwo spraw wewnętrznych odmówiło natomiast rejestracji Cerkwi, powiązanej z patriarchatem moskiewskim, która chciała przyjąć identyczną nazwę i przejąć tym samym przedwojenne dobra materialne. W ten sposób doszło do podziału wśród wyznawców prawosławia na członków następczyni emigracyjnej EACP a Cerkwi podległej Patriarchatowi moskiewskiemu z biskupem Korneliuszem na czele.

10 września – jednodniowa pielgrzymka Jana Pawła II do Tallina.

13 września - premierzy Litwy, Łotwy i Estonii podpisali porozumienie bałtyckie o wolnym handlu z Unią Europejską.¹⁷

5 października – wspólne oświadczenie prezydentów republik o poparciu dla prezydenta Jelcyna w konflikcie z parlamentem rosyjskim

17 października – wybory samorządowe. O wiele większe poparcie zyskują kandydaci zrzeszenie w lokalnych organizacjach, niż z partii ogólnonarodowych. Spośród nich największym poparciem cieszyła się Pro Patria.¹⁸

23 listopada –rząd wydał dekret, na mocy którego zezwolono emerytom wojskowym na ubieganie się do 12 lipca 1994 r. o pozwolenie na pobyt stały, o ile przeszli na emeryturę przed 20 sierpnia 1991 r. i byli urodzeni przed 1 stycznia 1930 r. Warunkami ubiegania się o pobyt stały były również sytuacje, gdy współmałżonek lub nieletnie dziecko miało obywatelstwo estońskie, a także, gdy ich obecność w Estonii została uznana przez rząd estoński za konieczną. Podania miały być rozpatrywane indywidualnie

1994

Tiit Madisson zakłada Centralny Związek Nacjonalistów Estońskich (nawiązujący do ideologii przedwojennych wabsów).

Arnold Rüütel tworzy Estońską Partię Ludową ((Eesti Maarhava Erakond - EME).

12 stycznia - środowiska prawicowe złożyły projekt ustawy o stolicy Republiki Estońskiej. Według dokumentu stolicą państwa powinna zostać miejscowość, w której siedzibę ma głowa państwa, gdzie nie-Estończycy nie przekraczają 35% mieszkańców. Ponadto kapitał obcy nie powinien tam przewyższać 25% całego kapitału, a mieszkańcy nie powinni stanowić mniej niż 15% ludności kraju

3 lutego – estoński minister spraw zagranicznych Juri Luik podpisał w Brukseli dokument o przystąpieniu do program Partnerstwo dla Pokoju (PdP). Od tego czasu Estonia uczestniczyła w ponad 500 jego akcjach.

Luty - Patriarcha Konstantynopola Bartłomiej I wziął estońska Cerkiew pod swoją opiekę, nie przyznał jej jednak autokefalii a zarząd nad nią przekazał w swoim imieniu arcybiskupowi Finlandii, Joanowi.

¹⁷ http://www.generacja.s4w.pl/darski.info/?darski=kraje&go=estonia_wspol

¹⁸ http://www.balticdata.info/estonia/e_frameset.htm

9 maja – Estonia razem z ośmioma państwami Europy Środkowo-Wschodniej została partnerem stowarzyszonym UZE

26 lipca - porozumienie w kwestii wycofania wojsk radzieckich podczas spotkania w Moskwie prezydentów Lennarta Meriego i Borysa Jelcyna. Negocjatorzy Juris Liulik i Wasilij Swirin jak ostateczny termin wycofania wojsk rosyjskich ustalili na 31 sierpnia 1994 r. Jednocześnie strona estońska wyraziła zgodę na pobyt stały 9 tys. rosyjskich emerytów wojskowych i ich rodzin, z wyjątkiem tych, których obecność zagrażałaby bezpieczeństwu kraju.

31 sierpnia¹⁹ - zgodnie z warunkami umowy ostatni transport byłej armii radzieckiej opuścił terytorium Estonii. Pod kontrolą rosyjską najdłużej pozostawała baza morska w Paldiski, 40 km od Tallina, którą przekazano Estonii 27 września 1995 r. po zdemontowaniu i wywiezieniu do Rosji jej urządzeń.

5 września – „Afera rublowa”. Ujawniono, że po wprowadzeniu reformy walutowej, ruble, które przy tej okazji zebrano miały trafić do banku centralnego Rosji zostały sprzedane Czeczenii. „Ojczyzna” zażądała dymisji premiera Maarta Laara.

28 września – katastrofa promu pasażerskiego „Estonia”, w której zginęło ponad 800 osób.

27 października – Riigikogu zatwierdził kandydaturę Andreasa Taranda na nowego premiera.

Listopad – powstaje Estońska Partia Reform (Eesti Reformierakond - ER) S. Kallasa.

1995

5 marca – wybory parlamentarne, zwycięstwo bloku Partii Koalicyjnej i Związku Ludowego, kierowanego przez Tiita Vahiego, zdobywając 32.2% głosów (41 mandatów). Partia Reform zdobyła 16% głosów (19 mandatów), Partia Centrum (Eesti Keskerakond – EKE) – 14% (16 mandatów), koalicja Ojczyzny i Estońskiej Narodowej Partii Niepodległości – 8% (8 mandatów), Umiarkowani – 6% (6 mandatów), blok „Naszym Domem jest Estonia” (mniejszość rosyjska) – 6% (6 mandatów), Partia Prawicy – 5% (5 mandatów).²⁰

6 czerwca – Tiit Vahi po raz drugi premierem

12 czerwca - Wspólnota Europejska i Estonia podpisały Układ Europejski.

11 października – prezydent zdymisjonował wicepremiera i ministra spraw wewnętrznych, Edgara Savisaara w związku z „afery podsłuchową”.

12 października – premier Tiit Vahi składa dymisję swojego gabinetu, którego członkowie zamieszani byli w aferę.

26 października – Riigikogu zatwierdził skład nowego rządu, na czele którego ponownie stanął Tiit Vahi.

14 listopada – afera w wojsku w związku z nielegalnym handlem bronią w Sztapie Generalnym.

24 listopada - Estonia złożyła wniosek o członkostwo w UE.

2 grudnia – zostaje utworzona koalicja wyborcza Koalicja i Unia Ludowa (KMÜ).

1996

¹⁹ <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=34622>

²⁰

http://www.balticdata.info/estonia/politics/estonia_politics_legislative_bodies_parliament_political_scene_elections_basic_information.htm

Tiit Madisson zostaje aresztowany pod zarzutem próby zamachu stanu i skazany za zdradę państwa.²¹

23 stycznia - ministrowie obrony narodowej Estonii, Litwy i Łotwy poinformowali, że nie widzą perspektyw dla trójstronnego sojuszu wojskowego. Wszelkie inicjatywy, jakie po 1995 r. pojawiły się w tej kwestii zostały wymuszane głównie państwa zachodnie.

26 stycznia – „Eesti Ekspress” oskarżył Edgara Savisaara o związki ze światem przestępczym. Ze środków czarnego rynku miała być finansowana kampania wyborcza byłego szefa MSW.

7 marca – 64 członków Riigikogu przesłało do prezydenta Czeczenii Dżochara Dudajewa list kondolencyjny z powodu śmierci Salmana Radujewa. Zostało to odebrane przez Rosję jako wyraz mieszania się w jej wewnętrzne sprawy i popierania terroryzmu.

8 maja – Rosja wydalila II sekretarza ambasady Estonii w Moskwie Argo Kuunemae, odpowiedzią Estonii było uznanie za *persona non grata* radcę ambasady Rosji w Tallinie Siergieja Andriejewa.

12 maja - w Riiu na Łotwie premierzy Estonii – Tiit Vähi i Łotwy – Andrus Skale uzgodnili ostateczną wersję porozumienia w sprawie delimitacji granicy morskiej i wyznaczenia stref ekonomicznych na bałtyckim szelfie kontynentalnym. Uroczyste podpisanie porozumienia nastąpiło 2 lipca, zaś parlamenty obu państw ratyfikowały je 22 sierpnia. Spór dotyczył obszaru, gdzie występowały bogate łowiska dorsza, prawdopodobne było również istnienie pod dnem morskim złóż ropy naftowej.

20 maja – Estonia odrzuciła złożoną 17 maja propozycję Jelcyna o przystąpienie do WNP.

20 września – Lennart Meri został wybrany prezydentem na drugą kadencję przez Kolegium Elektorów. Meri dostał 196 głosów/372, Arnold Ruutel – 126. Zaprzysiężenie – 8 października.

20 października – wybory samorządowe.

20 listopada – kryzys rządowy w związku z podpisaniem przez premiera Tiita Vahiego- szefa współrządzącej Partii Koalicyjnej porozumienia o współpracy z ugrupowaniem opozycja, Partia Centrum Savisaara. W odpowiedzi na to koalicjant - Partia Reform przeszła do opozycji.

2 grudnia – nowy mniejszościowy rząd Vahiego uzyskał votum zaufania w parlamencie, głównie ze względu na poparcie Partii Centrum i posłów frakcji rosyjskiej.

1997

8 stycznia – początek „afery finansowej”, w która zamieszany był premier Vahi, jego dymisja 28 lutego.

lutu – na zlecenie prezydenta Jelcyna Rada ds. Polityki Zagranicznej i Obronnej opracowała. „Długofalową koncepcję polityki Rosji wobec państw bałtyckich”, a w maju tego samego roku dokument „Rosja i państwa bałtyckie”. Od tego momentu Rosja oddziałuje na Estonię dzięki aktywniejszym i bardziej skutecznemu wykorzystaniu narzędzi ekonomicznych.

27 lutego - podpisano trójstronne porozumienie o kooperacji pomiędzy ministerstwami obrony Estonii, Łotwy i Litwy. Przewidziano również ścisłą współpracę wywiadów trzech republik nadbałtyckich.

3 marca – powołanie rządu Marta Siimana, szefa Partii Koalicyjnej

2 kwietnia - spotkanie w Wilnie ministrów obrony narodowej republik bałtyckich; omawianie projektów utworzenia wspólnych batalionów wojskowych Estonii, Łotwy i Litwy (BALTBAT, BALERON, BALTNET)

---

²¹ Ibidem, s. 170.

23-24 października - Borys Jelcyń zaproponował państwom bałtyckim jednostronne gwarancje bezpieczeństwa, które wspólnie odrzucono 4 listopada.

19 listopada – ustawa o obowiązku używania języka estońskiego przez urzędników i biznesmenów, których praca wymaga kontaktu z ludźmi.

1998

16 stycznia - podpisanie Karty Partnerstwa pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a państwami bałtyckimi, która określała strategię i mechanizmy koordynacji działań różnych agencji rządowych USA wobec republik bałtyckich.

31 marca – początek negocjacji akcesyjnych z UE.

27 kwietnia – podczas wizyty prezydenta Meriego w Warszawie zapowiedział on, że jeżeli zażyczy sobie UE to Estonia wprowadzi wizy dla obywateli Litwy i Łotwy. Ostre reakcje Bałtów.

11 września – kryzys finansowy w Rosji. Decyzja rządu estońskiego o przyznaniu Rosji pomocy humanitarnej.

8 grudnia – wprowadzono ustawę, wg której prawo do obywatelstwa miały mieć wszystkie dzieci urodzone w 1991 r., jeżeli ich rodzice mieszkają w Estonii od 5 lat.

1999

2 marca – przyjęcie dokumentu „Integracja nie-Estończyków w estońskim społeczeństwie: rządowy plan działania”.

6 marca – Sigm Pallas został zwolniony od oskarżenia o defraudację 10 mln dol. z Banku Centralnego.

7 marca – wybory parlamentarne, zwycięstwo Partii Centrum (23% głosów, 28 mandatów). Ojczyzna zdobyła 16% (18 mandatów), Partia Reform - 16% (18 mandatów), Umiarkowani – 15% (17 mandatów), Partia Koalicyjna – 8% (7 mandatów), mniejszość rosyjska – 7% (7 mandatów).

22 marca – wotum zaufania dla rządu Maarta Laara.

Maj – poprawka do ordynacji wyborczej nakładająca na kandydatów na posłów i radnych wymóg wystarczająco dobrego posługiwania się w mowie i piśmie jęz. estońskim²².

24 maja – Estonia podpisała protokoły akcesyjne do Światowej Organizacji Handlu (WTO), jego ratyfikacja 27 września.

1 lipca – poprawka do ustawy językowej, która zobowiązała wszystkich przedsiębiorców i pracowników sektora prywatnego w sferze handlu i usług do znajomości języka estońskiego (później ograniczono ten wymóg tylko do sektora publicznego)²³.

15 października – wprowadzenie obowiązku nauczania estońskiego we wszystkich rosyjskich szkołach podstawowych w Estonii.

17 października – wybory do samorządu lokalnego.

19 listopada – wydanie przez Riigikogu rezolucji, która potępiała działania wojskowe Rosji w Czeczenii.

²² http://www.generacja.s4w.pl/darski.info/?darski=kraje&go=estonia_jez

²³ http://www.generacja.s4w.pl/darski.info/?darski=kraje&go=estonia_jez

1 grudnia - Partia Koalicyjna w zarządzie Miasta Tallina.

3 grudnia – zjednoczenie Partii Ludowej (Toomasa H. Ilvesa) i Partii Umiarkowanej (Andreasa Tarandta)

2000

2 lutego - ambasador Rosji w Estonii, Aleksiej Głuchow, na dzień przed 80-tą rocznicą podpisania traktatu w Tartu nazwał dokument mianem przestarzałego, ponieważ przyłączenie Estonii w 1940 r. obyło się „dobrowolnie”. Wkrótce lider komunistów Ziuganow w wywiadzie dla „Eesti Päevaleht” stwierdził, że przyłączenie Estonii do Rosji jest kwestią powyżej 15 lat

14 marca - Rząd zatwierdził dokument „Państwowy program: integracja w społeczeństwie estońskim 2000-2007”

31 marca – spis ludności w Estonii, pierwszy od 1989 r.

15 maja – rozpad Partii Koalicyjnej na 2 walczące ze sobą frakcje

16-17 czerwca – konferencja w Tallinie nt. ścigania zbrodni komunistycznych

25 sierpnia – amerykańska spółka NGR kupuje kolejne akcje Estońskiej Energetyki.

4 grudnia – początek skandalu z zawarciem w 1991 r. układu, który zapewniał nietykalność byłym członkom KGB, w tym Savisaara.

2001

marzec - Sąd Najwyższy uznał, że część Ustawy o Cudzoziemcach, ograniczająca możliwości wydawania pozwoleń na pobyt byłym pracownikom KGB jest niezgodna z Konstytucją.

6 marca - parlament estoński przyjął dokument „Koncepcja bezpieczeństwa narodowego Republiki Estonii”. Jako zagrożenia pośrednie bezpieczeństwa Estonii wskazano: uzależnienie republiki od importu gazu i ropy z jednego źródła, tranzyt rosyjski, połączenie estońskiego i rosyjskiego systemu energetycznego.

Sierpień – radni Zjednoczonej Ludowej Partii Estonii EÜRP podjęli próbę ogłoszenia rosyjskiego drugim językiem urzędowym w Narwie. Rząd odrzucił ten pomysł.

21 Września – wybory prezydenckie, zwycięstwo Arnolda Rüütela (Wybrany przez 367-osobowe zgromadzenia wyborcze (Kolegium Elektorów?) zastępujące parlament, który nie zdołał samodzielnie wybrać prezydenta. W drugim tajnym głosowaniu Rüütel uzyskał 188 głosów, Toomas Savi - drugi z kandydatów – 155; Rüütel zaprzysiężony 8.10).

23 września - zniesiono ograniczenia językowe dla osób ubiegających się o mandat do parlamentu i samorządów. Kandydaci na te stanowiska nie muszą władać językiem estońskim. Jednocześnie Riigikogu zdecydował, że jedynym językiem obowiązującym w parlamencie i samorządach będzie język estoński.

Grudzień – rozpad koalicji rządzącej, premier Laar złożył dymisję.

8 grudnia – założenie partii Res Publica (Ühendus Vabariigi Eest).

2002

styczeń - rząd Marta Laara rozwiązał umowę z amerykańskim inwestorem, spółką ENG ENERGY, która chciała przejąć 49% akcji dwóch elektrowni w Narwie, gdy po licznych akcjach protestacyjnych umowa została uznana przez ekspertów i opozycję za niekorzystną,

styczeń – Sigm Pallas, lider Partii Reform utworzył nowy rząd przy współudziale Partii Centrum.

17 kwietnia - ministerstwo spraw wewnętrznych Estonii zarejestrowało Rosyjską Cerkiew Prawosławną Patriarchatu Moskiewskiego. Odtąd rości sobie ona uzasadnione prawnie pretensje do części majątku cerkiewnego.

21-22 listopada – Estonia zaproszona do NATO na szczycie Sojuszu w Pradze.

13 grudnia - zawarcie Traktatu Akcesyjnego, w czasie szczytu w Kopenhadze, które zakończyło negocjacje akcesyjne do Unii Europejskiej.

2003

kwiecień - wybory parlamentarne, Juhan Parts, lider Res Publica tworzy nowy gabinet.

16 kwietnia - uroczyste podpisanie Traktatu Akcesyjnego UE.

14 września - powszechne referendum w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej. Poparcie 66.8% głosów.²⁴ Najwyższe poparcie zanotowano w dużych miastach, np. Tartu – 73%, a najniższe na południu – 58% oraz na południowym-wschodzie – 57%, gdzie mieszka najwięcej ludności rosyjskojęzycznej.

2004

12 lutego - rząd estoński zatwierdził ustawę o przystąpieniu Estonii do NATO i przedłożył do rektyfikacji przez Riigikogu, co nastąpiło 10 marca. Prezydent podpisał ją 11 marca

26 marca - podczas ceremonii w Waszyngtonie reprezentanci dziewiętnastu państw-członków NATO podpisali protokoły o akcesji, które doprowadziły do powiększenia liczby członków Sojuszu do dwudziestu sześciu o Estonię oraz Litwę, Łotwę, Bułgarię, Rumunię, Słowację i Słowenię.

1 maja – Wchodzi w życie traktat akcesyjny między Estonią a UE. Estonia obok Litwy i Słowenii wprowadziła swoje waluty do mechanizmu kursowego ERM. Oznacza to, że do strefy EURO wejdą za dwa lata

27 maja - Riigikogu zatwierdził koncepcję bezpieczeństwa Estonii. Podkreślono, że głównym gwarantem jej bezpieczeństwa jest NATO razem ze Stanami Zjednoczonymi i innymi podmiotami Sojuszu.

20 sierpnia - w miejscowości Lihula w Estonii odsłonięto pomnik, wybudowany z inicjatywy Związku Weteranów Wojennych, upamiętniający estońskich żołnierzy, którzy w II wojnie światowej walczyli w niemieckich jednostkach Waffen SS.

2005

7 marca – prezydent Arnold Ruutel poinformował, że nie pojedzie do Moskwy 9 maja, na obchody 60 rocznicy zakończenia II wojny światowej. Podobnie prezydent Litwy, Valdas Adamkus. Konsekwencją takiej decyzji będzie najprawdopodobniej odwołanie podpisania umowy o granicy estońsko-rosyjskiej, zaplanowane na 10 maja.

2006

Styczeń – ujawnienie przez estońską telewizję skandalu z udziałem niepełnoletnich wnuczek prezydenta, które pod jego nieobecność urządziły imprezę w pałacu prezydenckim. Oskarżono je m.in. o wchodzenie do pomieszczeń z tajnymi dokumentami.²⁵

---

²⁴ <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=34622>

29 sierpnia – wybory prezydenckie w parlamencie, w których jednym kandydatem był Toomas Henrik Ilves, zostają zablokowane przez zwolenników Ruutela, który zapowiedział, że będzie się ubiegał o ponowną prezydenturę tylko w wyborach przeprowadzanych przez Kolegium Elektorskie.²⁶

31 sierpnia - gazeta „Eesti Ekspress” ujawniła, że Ruutel jako deputowany ESRS instruował KGB jak postępować z naukowcem Johannesem Hintem, skazanym w pokazowy procesie.²⁷

13 września – list poparcia dla Ilvesa podpisany przez 80 znanych estońskich intelektualistów (m.in. Jaan Kross, Arvo Pärt, Jaan Kaplinski)²⁸.

23 września – wybory prezydenckie: w trzeciej rundzie głosowania Kolegium Elektorów wybrało Toomasa Henrika Ilvesa (174 głosy) nominowanego przez Partię Reform, Unię Pro Patria i Res Publica oraz partię Socjaldemokratyczną. Dotychczasowy prezydent – Ruutel – otrzymał 162 głosy.²⁹

2007

4 marca - Wybory parlamentarne w Estonii w wyborach parlamentarnych w Estonii zwyciężyły ugrupowania tworzące od dwóch lat koalicję rządzącą - liberalna Partia Reform (27,8% głosów, 31 mandatów) dotychczasowego premiera Andrusa Ansipa i centrolewicowa Partia Centrum (26,1%, 29 mandatów). Trzecia z partii dotychczasowej koalicji - Związek Ludowy - stracił niemal połowę dotychczasowego poparcia zdobywając zaledwie 7,1% głosów (6 mandatów)³⁰ Misję tworzenia koalicji podjęła Partia Reform, gdyż uzyskała najwyższą liczbę głosów (31 mandatów w 101-osobowym parlamencie). Stała ona przed wyborem jednego spośród dwóch wariantów koalicji. Choć żaden z nich nie groził Estonii zmianą prozachodniego kursu reform, ale determinował kształt relacji Estonii z Rosją. Do parlamentu weszły także: unia partii Ojczyzna i ResPublica (17,9% i 19 miejsc w Riigikogu; utrata 16 miejsc w stosunku do poprzednich wyborów), Estońska Partia Socjaldemokratyczna (10,6%, 10 mandatów), "debiutująca" Patria "Zielonych" (7,1% głosów³¹, 6 mandatów).

4 kwietnia - prezydent Estonii Toomas Hendrik Ilves zatwierdził skład nowego rządu, na którego czele ponownie stanął Andrus Ansip z liberalnej Partii Reform. Mimo zmiany gabinetu nie należy spodziewać się większych zmian w polityce wewnętrznej. W polityce zagranicznej nowy rząd jedynie zintensyfikuje działania na rzecz pogłębiania integracji ze strukturami euroatlantyckimi. Trudną kwestią będą natomiast stosunki z Rosją - można oczekiwać ochłodzenia w relacjach z tym krajem. W skład rządzącej koalicji, poza Partią Reform, weszły prawicowy Związek Ojczyzny/Res Publica oraz centrolewicowa Partia Socjaldemokratyczna, z której wywodzi się prezydent. Koalicja, rządząca już w tym kształcie, zapowiada m.in. realizację twardej polityki podatkowej oraz zapewnienie Estonii bezpieczeństwa energetycznego. Niewątpliwie jednym z największych zadań stojących przed obecną koalicją jest uregulowanie relacji z Rosją, w tym przede wszystkim doprowadzenie do ratyfikacji traktatu granicznego.

26 kwietnia - w Tallinie zdemontowano pomnik żołnierzy radzieckich poległych w Estonii podczas II wojny światowej. Wywołało to gwałtowne protesty mniejszości rosyjskiej w Estonii i popierającej ją Rosji. Wydarzenia w Tallinie potwierdziły narastanie niezadowolenia mniejszości rosyjskojęzycznej w Estonii, która jest coraz lepiej zorganizowana i korzysta ze wsparcia Rosji. Nieadekwatna do skali problemu reakcja Moskwy po części jest rezultatem emocji, ale przede wszystkim stanowi świadome działanie rosyjskich władz zarówno na forum wewnętrznym (mobilizując rosyjskie społeczeństwo wokół idei mocarstwowej i ostro atakując wszelkie próby podważania lansowanej przez siebie wizji historii), jak i międzynarodowym (próbując dyskredytować te nowe państwa członkowskie UE, które prowadzą politykę niezgodną z rosyjskimi interesami). Radykalna reakcja estońskich Rosjan (trzydniowe zamieszki, ponad 150 rannych, jedna ofiara

²⁵ <http://en.rian.ru/world/20060120/43093009.html>

²⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Arnold_R%C3%BC%C3%BCtel#cite_note-1

²⁷ <http://paber.ekspress.ee/viewdoc/488DE795A14D909EC22571D90041AA80>

²⁸ <http://www.epl.ee/artikkel/354589>

²⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Toomas_Hendrik_Ilves

³⁰ <http://www.eesti.pl/index.php?dzial=panstwo&strona=wybory2007>

³¹ Ibidem.

śmiertelna, grabieże sklepów) nie byłaby jednak możliwa bez pomocy Moskwy, która od lat systematycznie wspiera i inspirowuje organizacje rosyjskie w Estonii. Zdaniem części prasy estońskiej, "Nocna Straż" - inicjatywa powołana przez mniejszość rosyjską dla ochrony pomnika - mogła być wspierana przez ambasadę Rosji w Tallinie.

9 maja - Putin ostro skrytykował decyzję władz Estonii o przeniesieniu pomnika żołnierza radzieckiego w Tallinie, potępiając "bezcieszczenie pomników" i "sianie waśni" między państwami i narodami.

19 lipca - podczas festiwalu narodów ugrofińskich w rosyjskim Sarańsku odbyło się spotkanie prezydenta Rosji Władimira Putina z prezydent Finlandii Tarją Halonen i premierem Węgier Ferencem Gyurcsánym. Jego propagandowym celem było zademonstrowanie, że w Rosji szanowane są prawa narodów ugrofińskich (na forum europejskim Moskwa była wielokrotnie oskarżana o ich łamanie). Na spotkanie nie zaproszono prezydenta Estonii, również kraju ugrofińskiego, co jest przejawem polityki izolacji tego kraju przez Rosję po kryzysie wokół pomnika "Żołnierza z Brązu".

20 września - Estonia odmawia spółce Nord Stream. Estoński rząd odrzucił wniosek rosyjsko-niemieckiej spółki Nord Stream AG budującej gazociąg na dnie Bałtyku o zgodę na przebadanie dna morskiego w estońskiej strefie ekonomicznej. Tym samym władze w Tallinie dały sygnał, że w miarę swoich możliwości będą blokować projekt, który nie jest zgodny z interesami gospodarczymi kraju. Na postawę władz estońskich wpływa też utrzymująca się agresywna retoryka Moskwy, nasilona po konflikcie wokół pomnika radzieckiego żołnierza.

2008

3 stycznia - Moskwa krytykuje Estonię za nieefektywne śledztwo w sprawie śmierci rosyjskiego obywatela. Rzecznik MSZ FR Michaił Kamynin wyraził 2 stycznia zaniepokojenie nieefektywnym śledztwem prowadzonym w Estonii w sprawie śmiertelnego zranienia nożem rosyjskiego obywatela Dmitrija Ganina podczas kwietniowych rozruchów w Tallinie związanych z usunięciem z centrum miasta pomnika radzieckiego żołnierza. Kamynin powiedział, że estońskie organy ścigania ograniczyły się do przesłuchania podejrzanych i świadków, którzy po złożeniu zeznań zostali zwolnieni. Odpowiadając na te zarzuty, prokuratura Estonii poinformowała, że śledztwo w sprawie śmierci Ganina nadal się toczy i że do chwili obecnej wytypowano 14 osób podejrzanych o jego pobicie, choć nie o zabójstwo.

23 stycznia – Pierwsza zmiana w drugim rządzie Andrusa Ansipa. Minister ds. regionalnych, Vallo Reimaa został dymisjowany i Siim-Valmar Kiisler został ministrem ds. regionalnych.³²

24 stycznia - W Estonii zapadł pierwszy wyrok w sprawie masowych elektronicznych ataków na strony internetowe estońskich urzędów i instytucji, do których doszło wiosną ub. r. w czasie rosyjsko-estońskiego konfliktu związanego z przeniesieniem radzieckiego pomnika z centrum Tallina na cmentarz wojskowy. O inspirowanie tych ataków Tallin oskarżał Moskwę. Sąd ukarał Dmitrija Gałuszkiewicza grzywną w wysokości ok. 1,1 tys. euro za zaatakowanie strony Partii Reform, której liderem jest premier Estonii Andrus Ansip. Gałuszkiewicz przyznał się do winy.

10 kwietnia - media estońskie informowały, że Bank Inwestycyjny Krajów Skandynawskich zaoferował władzom Estonii kredyt na budowę własnej elektrowni atomowej. Wsparł on już Estonię przy budowie połączenia energetycznego Estlink pomiędzy Estonią a Finlandią. Pomoc banku może - wobec opóźniania się prac nad litewskim projektem Ignalina2 - przyspieszyć decyzje władz Estonii co do przyszłości strategii energetycznej.³³

14 maja - w siedzibie NATO w Brukseli przedstawiciele sześciu państw członkowskich NATO (Estonia, Łotwa, Litwa, Włochy, Niemcy i Słowacja) podpisali memorandum w sprawie utworzenia w stolicy Estonii pod egidą NATO Centrum Doskonalenia Obrony przed Cyberatakami. Miałby to być pierwszy ośrodek

³² <http://www.valitsus.ee/?id=7775>

³³ <http://www.osw.waw.pl/pub/BiuletynOSW/2008/0804/080416/best02.htm>

badawczy NATO zajmujący się analizą zagrożeń pochodzących z cyberprzestrzeni. Estonia uzyskała w tym projekcie prestiżową rolę koordynatora.³⁴

28 czerwca – prezydent Estonii Toomas Hendrik Ilves przybył na zaproszenie prezydenta Dmitrija Miedwiediewa na odbywający się w Chanty-Mansyjsku Kongres Narodów Ugrofińskich. Obaj politycy rozmawiali na temat trudnych stosunków rosyjsko-estońskich. Choć do przełomu nie doszło, a w trakcie Kongresu nie obyło się bez dyplomatycznego incydentu, wizyta była pierwszą próbą wznowienia dwustronnego dialogu, zerwanego po konflikcie wokół usunięcia z centrum Tallina pomnika żołnierzy radzieckich w maju 2007 roku.³⁵

Wrzesień – „afera Simma”. Aresztowanie pod koniec września oskarżonego o szpiegostwo na rzecz Rosji Hermana Simma, b. szefa wydziału bezpieczeństwa estońskiego resortu obrony w latach 2000-2006, i stopniowe informowanie o szczegółach sprawy ujawniło kulisy wieloletniej, rozpoczętej przez KGB ZSRR operacji wywiadowczej.³⁶

12 sierpnia – Prezydent Toomas Hendrik Ilves i prezydenci Polski, Litwy, Ukrainy oraz premier Łotwy dojechali do Tbilisi i razem z prezydentem wzięli udział w wiecu w Tbilisi.

1 października - Armenia i Estonia (wraz z Marokiem i Omanem) przyłączyły się do Globalnego Partnerstwa Energii Jądrowej (Global Nuclear Energy Partnership - GNEP)³⁷.

21 listopada – w Tartu odbyły się rozmowy premierów Litwy, Łotwy i Estonii - Gediminasas Kirkilasa (p.o.), Ivarsa Godmanisa i Andrusa Ansipa - poświęcone współpracy w dziedzinie energetyki i obronności oraz w przewidywaniu skutków światowego kryzysu finansowego. W komunikacie ogłoszonym po rozmowach szefowie rządów republik bałtyckich wymienili 2013 r. jako termin połączenia rynków energetycznych tych państw.³⁸

2009

7 stycznia - Grupa robocza w celu znalezienia i koordynacji różnych środków do przyjęcia wspólnej europejskiej waluty zgromadzone na swoim pierwszym posiedzeniu w Stenbock House na zaproszenie premiera Andrusa Ansipa. Grupy roboczej obejmuje Prezesa Rady Ministrów, Ministra Finansów, Ministra Gospodarki i Komunikacji, szefów frakcji stowarzyszenia rządu w Riigikogu, prezes Banku Estonii i przewodniczącą estońskiej Izby Przemysłowo-Handlowej.

19 lutego - Premier Andrus Ansip spotkał się z David Bakradze, rzecznik gruzińskiego Parlamentu. Na spotkaniu, skutki kryzysu finansowego na gospodarkę krajów i sytuacji w Gruzji po konflikcie zostały omówione. Premier Ansip podkreślił, że Estonia popiera integralność terytorialną Gruzji.³⁹

20 lutego - Parlament Estonii przegłosował 20 lutego nowelizację budżetu przewidującą cięcia wydatków budżetowych w bieżącym roku w wysokości 8 mld estońskich koron (ponad 500 mln euro, co stanowi blisko 10% wszystkich wydatków państwa). Decyzja ta została wymuszona pogarszającymi się prognozami dla gospodarki estońskiej w 2009 roku oraz dążeniem Tallina do wypełnienia kryteriów, które umożliwią Estonii wejście do strefy euro w 2011 roku.

W wyniku głębszej, niż się spodziewano recesji (w ostatnim kwartale 2008 roku PKB Estonii obniżył się o blisko 10%) i malejących w związku z tym dochodów budżetowych, brak ograniczenia wydatków państwa doprowadziłby do nieplanowanego wzrostu deficytu budżetowego. Oszczędności osiągnięte m.in. dzięki zmniejszeniu wypłat socjalnych oraz redukcji płac i zatrudnienia w administracji publicznej mają zagwarantować jego ograniczenie w roku bieżącym i przyszłym poniżej poziomu ustanowionego w kryteriach z

³⁴ <http://www.osw.waw.pl/pub/BiuletynOSW/2008/0805/080528/best02.htm>

³⁵ <http://www.osw.waw.pl/pub/BiuletynOSW/2008/0807/080709/best02.htm>

³⁶ <http://www.osw.waw.pl/pub/BiuletynOSW/2008/0811/081126/best02.htm>

³⁷ <http://www.osw.waw.pl/news/10/081002.htm>

³⁸ <http://www.osw.waw.pl/news/11/081124.htm>

³⁹ <http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=295308&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009-02>

Maastricht, koniecznych do spełnienia przy akcesji do strefy euro.⁴⁰

21 maja Ministrowie Partii Socjaldemokratycznej - minister finansów, Ivari Padar, min. ds. narodowościowych, Urve Palo i MSW, Jüri Pihl - zostali zdymisjonowani przez premiera Andrusa Ansipa. Po tym Partia Socjaldemokratyczna wycofała się z koalicji rządowej z powodu sporu na temat polityki finansowej państwa.⁴¹ Od 4 czerwca 2009 roku ministrem finansów jest Jürgen Ligi (Reformerakond), ministrem spraw wewnętrznych jest Marko Pomerants (Isamaa ja Res Publica Liit). Ministerium ds. narodowościowych od 21 maja 2009 roku nie istnieje.

7 czerwca Wybory do Parlamentu Europejskiego VII kadencji w Estonii zostały przeprowadzone 7 czerwca 2009. Zgodnie z postanowieniami traktatu nicejskiego w ich wyniku zostało wybranych 6 deputowanych. Wybrani z listy Partii Centrum: Siiri Oviir, Vilja Savisaar (po rezygnacji Edgara Savisaara z objęcia mandatu), wybrana z listy Partii Reform: Kristiina Ojuland, wybrany z listy Partii Socjaldemokratycznej: Ivari Padar, wybrany z listy Unia Pro Patria i Res Publica: Tunne-Väldo Kelam. wybrany jako kandydat niezależny: Indrek Tarand.⁴²

30 września - rząd przedstawił do Riigikogu projektu budżetu na 2010 r., który spełnia wymagania kryterium Maastricht. Zdaniem premiera Andrus Ansip, państwo będzie kontynuować rygorystyczną politykę budżetu.⁴³

18 października odbyły się wybory samorządowe w Estonii, w których przy rekordowej, ponad 60-procentowej frekwencji, zwyciężyła popierana przez mniejszość rosyjską Partia Centrum Edgara Savisaara. Szczególnie spektakularne zwycięstwo ugrupowanie to odniosło w Tallinie, gdzie zdecydowanie pokonało głównych rywali, tworzących koalicję rządową: Partię Reform i Związek Ojczyzny/Res Publica. Porażka wyborcza nie powinna mieć jednak większego wpływu na stabilność centroprawicowego rządu Andrusa Ansipa, który - w porównaniu z rządami Łotwy i Litwy - stosunkowo najlepiej radzi sobie z kryzysem gospodarczym i nadal ma szanse na realizację strategicznego celu, jakim jest wejście do strefy euro w 2011 roku.

Najważniejsze zwycięstwo Partia Centrum odniosła w Tallinie, w którym zdobyła ponad 50% głosów. Tak dobry wynik to efekt wyjątkowo wysokiej frekwencji wśród mniejszości rosyjskiej, która stanowi około 40% mieszkańców stolicy i tradycyjnie głosuje na partię Edgara Savisaara - lewicową i wzywającą do pragmatyzmu w relacjach z Rosją. Poza Tallinem, Partia Centrum zdecydowanie zwyciężyła również w innych ważnych ośrodkach miejskich - Narwie i Kohtla-Järve, zamieszkanymi w przeważającym stopniu przez Rosjan. W pozostałych miastach, m.in. w akademickim Tartu, w większości przypadków wygrały partie tworzące koalicję rządzącą.

Uczestniczącym w wyborach ugrupowaniom rosyjskim, tworzonym przez rosyjskich radykałów, m.in. uczestników zamieszek wokół pomnika Brązowego Żołnierza w 2007 roku, udało się zdobyć jedynie marginalne poparcie wśród wyborców.

6 listopada - Premierzy Litwy, Łotwy i Estonii - Andrius Kubilius, Valdis Dombrovskis i Andrus Ansip - potwierdzili w Wilnie zainteresowanie budową nowej elektrowni atomowej na Litwie i postanowili zaprosić do udziału w projekcie inwestora strategicznego.

2010

26 marca estoński urząd statystyczny ogłosił, że deficyt budżetowy Estonii w 2009 roku wyniósł 1,7% PKB. Dzięki restrykcyjnej polityce oszczędnościowej Tallinowi udało się wypełnić ostatnie z kryteriów z Maastricht, co znacznie przybliżyło Estonię do realizacji strategicznego celu: wprowadzenia euro w styczniu 2011 roku. Dobra kondycja estońskich finansów i skuteczny międzynarodowy lobbying Tallina w tym zakresie powinny zapewnić Estonii pozytywną ocenę unijnych instytucji.

⁴⁰ www.osw.waw.pl

⁴¹ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4270311.00.html>

⁴² <http://www.vvk.ee/ep09/index.php?id=11255>, 22.06.2010. 15:27

⁴³ <http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=296478&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2009-09>

Centroprawicowy rząd Andrusa Ansipa podporządkował politykę fiskalną kraju przyjęciu euro w 2011 roku. Dwukrotne nowelizacje ustawy budżetowej w 2009 roku – m.in. podniesienie stawki VAT i akcyzy na niektóre towary czy ograniczenie wydatków na administrację państwową, pozwoliły utrzymać deficyt budżetowy wyraźnie poniżej wymaganego progu 3% PKB. Pozostałe kryteria z Maastricht Estonia wypełniła już wcześniej, m.in. w listopadzie ubiegłego roku kryterium inflacyjne. Pomimo restrykcyjnej polityki oszczędnościowej rządowi udało się utrzymać poparcie znacznej części społeczeństwa dla prowadzonej polityki, w tym planu zastąpienia estońskiej korony europejską walutą – pod koniec 2009 roku zwolennicy wprowadzenia euro w Estonii stanowili 47%, przeciwnicy 41% mieszkańców (wśród etnicznych Estończyków będących elektoratem partii rządzących zwolennicy euro stanowili 59%).

W maju Europejski Bank Centralny przedstawi raport dotyczący gotowości do przyjęcia wspólnej waluty przez dziewięć państw członkowskich aspirujących do strefy euro. Ostateczna decyzja w sprawie wprowadzenia w Estonii euro powinna zostać podjęta 6 lipca przez ministrów gospodarek i finansów państw UE podczas posiedzenia ECOFIN (Rady ds. Gospodarczych i Finansowych).⁴⁴

10 maja - Sekretarz generalny OECD ogłosił, że Estonia razem ze Słowenią i Izraelem zostaną członkami organizacji skupiającej ponad 30 najbardziej rozwiniętych gospodarek świata. Członkostwo w OECD mającej charakter przede wszystkim konsultacyjno-doradczy ma dla Estonii głównie prestiżowe znaczenie. W trakcie trzyletniego procesu akcesyjnego Estonia wypełniła szereg wymagań dotyczących m.in. liberalizacji poszczególnych sektorów gospodarki. W opublikowanym 9 maja przez Światowe Forum Ekonomiczne rankingu konkurencyjności, gospodarka Estonii zajmuje 12. miejsce w UE, a spośród nowych państw członkowskich jest liderem – sąsiadujące Łotwa i Litwa zajmują odpowiednio 20. i 22. miejsce.

Pomimo że w roku 2009 estoński PKB obniżył się o 15%, Estonii udało się dzięki cięciom wydatków państwowych i podniesieniu podatków ograniczyć deficyt budżetowy i tym samym wypełnić kryteria ekonomiczne niezbędne do wejścia do strefy euro. Według ostatniej prognozy Komisji Europejskiej, PKB Estonii w tym roku nieznacznie wzrośnie, a przewidywany na 2011 roku wzrost o 3,8% może być najwyższy w UE.

11 maja - Podczas wizyty premiera Andrusa Ansipa w Ammanie państwowa spółka Eesti Energia podpisała umowę na eksploatację jordańskich złóż łupków bitumicznych. Pod koniec kwietnia br. o współpracy w wydobywaniu i przerobieniu tego surowca szef estońskiego rządu rozmawiał również z władzami Maroka. Estonia jest światowym liderem w wydobywaniu łupków bitumicznych i jedynym krajem, w którym stanowią one podstawę przemysłu energetycznego. Podpisana 11 maja umowa przewiduje, że estońska spółka Eesti Energia przeprowadzi analizę możliwości i opłacalności inwestycji w Jordanię, a następnie podejmie decyzję o uruchomieniu pierwszej w tym kraju elektrowni łupkowej oraz fabryki przerabiającej ten surowiec na ropę. Dla Estonii umowa z Ammanem oznacza możliwości rozwoju jednej z najważniejszych branż własnego przemysłu. W Estonii działają dwie największe na świecie elektrownie łupkowe, które zapewniają obecnie ponad 90% energii elektrycznej zużywanej w tym kraju. Ich dalsza modernizacja będzie największą inwestycją energetyczną w najbliższych latach. Jednocześnie Estonia rozwija technologie pozyskiwania ropy z łupków. W 2009 roku prywatna spółka VKG otworzyła w północno-wschodniej części kraju nową fabrykę, w której rocznie ma być pozyskiwane ok. 600 tys. baryłek ropy i 30 mln m³ gazu. Eesti Energia wspólnie z fińską firmą Outotec do roku 2012 ma uruchomić kolejną fabrykę, gdzie powstawać będzie ok. 2 mln baryłek ropy rocznie.

Pomimo prognozowanego w kolejnych latach zmniejszenia się udziału łupków w strukturze zużycia energii pierwotnej Estonii, przemysł łupkowy pozostaje jednym z fundamentów bezpieczeństwa energetycznego państwa, a inwestycje w jego modernizację i rozwój należą do priorytetowych i największych w kraju.⁴⁵

12 maja - Komisja Europejska w Raporcie Konwergencji opublikowanym 12 maja wnioskuje o przyjęcie Estonii do strefy euro w 2011 roku. Wprowadzenie euro będzie dużym sukcesem centroprawicowego rządu Andrusa Ansipa i może przyczynić się do zwycięstwa tworzących go partii w zaplanowanych na marzec

---

⁴⁴ www.osw.waw.pl

⁴⁵ www.osw.waw.pl

przyszłego roku wyborach do parlamentu.

KE w raporcie stwierdza, że Estonii udało się wypełnić kryteria z Maastricht i w związku z tym wnioskuje o przyjęcie jej do strefy euro w 2011 roku. Tallin dzięki swojej polityce oszczędnościowej i najniższemu zadłużeniu publicznemu w UE jest dziś przedstawiany w Europie jako wzór finansowej odpowiedzialności.

Pomimo głębokiego kryzysu waluty europejskiej jej przyjęcie niezmiennie pozostaje celem strategicznym obecnego rządu i wpisuje się w konsekwentną politykę Tallina ścisłej integracji i aktywnego uczestnictwa w strukturach współpracy państw zachodnich, która cieszy się poparciem większości społeczeństwa. Dla otwartej gospodarki estońskiej wprowadzenie euro powinno również przynieść pozytywne skutki ekonomiczne, m.in. poprzez obniżenie kosztów transakcji w handlu zagranicznym. Jednym z pierwszych efektów oczekiwanego wprowadzenia euro jest optymizm inwestorów na estońskiej giełdzie papierów wartościowych – ceny akcji od początku roku wzrosły o ponad 40% – dwukrotnie więcej niż na giełdach w Wilnie i Rydze.⁴⁶

27 maja - Estonia jako pierwsze państwo z obszaru b. ZSRR zostanie przyjęta do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Tallin oczekuje również, że 1 stycznia 2011 roku zostanie kolejnym członkiem strefy euro. Pomimo głębokiego kryzysu ekonomicznego w 2009 roku estońska gospodarka pozostaje jedną z najbardziej rozwiniętych i konkurencyjnych spośród nowych państw członkowskich UE, a zgodnie z ostatnimi prognozami Komisji Europejskiej wzrost PKB w Estonii w przyszłym roku może być najwyższy w całej Wspólnocie.⁴⁷

17 czerwca - Na posiedzeniu Rady Europejskiej w Brukseli jednogłośnie zatwierdzono zgodę na wejście Estonii do strefy euro w przyszłym roku. Przywódcy polityczni Unii Europejskiej stwierdzili, że Estonia spełniła kryteria przystąpienia do strefy euro dzięki zdrowej gospodarce i polityce finansowej.⁴⁸

BIBLIOGRAFIA:

- Słownik Dysydentów, Karta, Warszawa 2007, t. II.
- www.estonica.org
- www.eesti.pl
- www.riigikogu.ee
- www.baltic.info/estonia
- www.osw.waw.pl
- www.generacja.s4w.pl/darski.info/?darski=kraje&go=estonia
- www.en.wikipedia.org
- en.rian.ru
- <http://paber.ekspress.ee/>
- www.epl.ee
- www.valitsus.ee

---

⁴⁶ www.osw.waw.pl

⁴⁷ www.osw.waw.pl

⁴⁸ <http://www.valitsus.ee/brf/index.php?id=297836&tpl=1007&external=0&search=&aasta=2010-06>

